

ВАТРОСЛАВ ЯГИЧ И БЪЛГАРОЗНАНИЕТО¹

Проф. д-р Михаил Г. Попруженко²

Българознанието трябва да смятаме днес вече като напълно определена научна дисциплина, която има много важно значение в областта на славянознанието. Тази дисциплина обзема в себе си разработката на въпроси из областта на историческия живот на българския народ. Тази разработка е много важна, тъй като тя съдейства да се изясни съдбата на онзи славянски народ, който пръв измежду славянските народи се явява на арената на европейската история с цял ред духовни ценности. Тези ценности са от такъв характер и значение, че без тяхното познаване, без тяхното подробно проучване не можем да имаме правилна постановка на много въпроси в областта на онази наука, която се занимава със съдбата на цялото славянство, сиреч в областта на славянознанието. По такъв начин тези въпроси стават основни в славянознанието и затова именно тяхното пренебрегване винаги се отразява неблагоприятно при разрешение на много важни проблеми.

Всичко това бихме могли да потвърдим с цял ред примери. Но достатъчно е да споменем кирило-методиевския въпрос, в историята на който много често са се поставяли и се появяват доста несериозни теории. Тяхното възникване може да бъде обяснено именно с обстоятелството, че авторите далече не са били осветлени върху задачите и постиженията на *българознанието*.

Ще посоча само как работи в областта на проучванията на кирило-методиевския въпрос д-р И. Огиенко³. Този усърден учен в течение на

¹ Статията на М. Попруженко „Ватрослав Ягич и българознанието“ е препечатана от сп. „Родина“, 1938, кн. 1, 134 – 136. Нанесените поправки в текста са единствено с правописен и пунктуационен характер. – Б. ред.

² Михаил Г. Попруженко (Одеса, 1866 – София, 1944) е от украински произход, но в славистичните среди е известен като руски литературовед. Установява се в София през 1919 г. и от следващата година преподава в Софийския университет. През 1941 г. е избран за редовен член на Българската академия на науките. Най-значимите му научни трудове са както върху руската, така и върху българската (и особено върху старобългарската) литература. – Б. ред.

³ Иван (монашеско име Иларион) Огиенко (1882 – 1972) – украински политически и църковен деец. Защишава докторат по философия в Бърно. От 1915 до 1918 г. е доцент

дълги години се занимава с въпроса за произхода на езика, на който светите братя са превели своето писание и са самите преводачи. Като ни дава по библиографски подбор на материала интересни работи, г. Огиенко (неотдавна професор Огиенко издаде като т. 1 – 2 от библиотеката „Украинознание“ своя труд *Повстання азбуки й літературної мови в Слов'ян'*, 1938 у Жовкви) се стреми да основе своите заключения не върху българознанието, а върху „украинознавството“. Всеки безпристрастен славяновед, който си дава сметка доколко терминът „украинознавство“ е изкуствен – както и всичко украинско, по достойнство ще оцени измислиците на г. Огиенко за зависимостта на началните трудове на свети Константин-Кирил от трудовете „старо-украински“. На стр. 282 в споменатата книга от Огиенко е казано: „Какво е направил Константин-Кирил с онези преводи, които бе намерил в Херсон?“. Тези преводи според схващането на Огиенко били от „украински“ произход. „Мисля, че Константин е използвал тези преводи за свои преводи. Действително тези преводи били много малки откъси от Евангелието и псалтира, но те все пак са помогнали на Константин-Кирил в по-нататъшната му работа“.

И. Огиенко не би построил подобна хипотеза за трудовете на свети Константин-Кирил, ако не бе пренебрегнал данните, които ни дава по кирило-методиевския въпрос българознанието.

Хипотезата на И. Огиенко, разбира се, не допринася за изяснение на въпроса за първоначалните трудове на Константин-Кирил. Тя само показва определено, че е необходимо да не се пренебрегва всичко онова, което ни предлага българознанието.

Подобни хипотези не правят излишно изтъкването на научните постижения, придобити благодарение на правилното отнасяне към онова, което влиза в областта на българознанието.

Днес за подобен род изтъкване ние имаме доста удобен случай – стогодишнината от рождението на Ватрослав Ягич, един от забележителните слависти (род. на 6.VIII.1838 г.).

към Катедрата по език и литература в Киевския университет, а през 1918 г. – професор в Катедрата по история на украинската култура. През 1919 г. е избран за министър на просвещението, а през следващата година – за министър по вероизповеданията на Украинската народна република. След нахлуването на Червената армия емигрира в Полша. Става министър в правителството на Украинската народна република в емиграция. Радетел е за украинизация на образованието и църквата, което е причина за разрива му с официалните власти в Украйна, които застъпват политиката на русификация. В периода 1940 – 1944 г. е епископ на Полската православна църква. След 1944 г. емигрира в Словакия, после в Швейцария, а от 1947 г. се установява до края на живота си в Канада, където става епископ на Украинската гръко-православна църква. М. Попруженко вероятно има предвид книгите на Огиенко *Кирило і Мефодій: їх життя і діяльність* (т. 1 – 2, 1927 – 1928) и *Пам'ятки старослов'янської мови 10 – 11 ст.* (1929). – Б. ред.

Първата работа на Ягич, която има характер на изследване, се появи през 1863 година – тогава, когато се навършиха 1000 години от пристигането на св. св. Кирил и Методий в Моравия. Тази работа беше посветена на разработката на въпроса за превода на Евангелието на славянски език. С тази работа и Ягич начена своите трудове по кирило-методиевския въпрос. Този въпрос не престана да го интересува през целия му живот. Мислите си по кирило-методиевския въпрос Ягич изложи в многочислени свои работи, които завърши със статията си в списание „Братство“. Тази статия Ягич написа в 1921 – 1922 година, сиреч една година преди смъртта си. Тя представя сбито изложение на всичко онова, което бе успял да изнесе по кирило-методиевския въпрос в целия ред от предишни свои работи Ягич.

В 1884 год. в т. 33 от *Сборник отделения рускаго языка и словесности Императорской Академии наук* е напечатана неговата статия *Четыре критико-палеографическія статьи*. В 1885 година излиза много ценният преглед *Вопрос о Кириля и Методіи в славянской филологіи*; в 1900 год. във Виена се напечатва първото издание от моменталното изследване *За произхода на църковнославянския език (Zur Entstehungsgeschichte der Kirchenslavischen Sprache)*; през 1913 година в Берлин излезе второ издание на този труд в уголемен размер. В 1919 година се открива изследването *Към староцърковнославянския Апостол (Zum altkirchenslavischen Apostolus)*.

Освен тези крупни изследвания Ягич написа цял ред библиографични и критични статии, отзиви за различни трудове по кирило-методиевския въпрос, напечатани на различни езици.

Всички тези работи на Ягич в своята съвкупност засягат кирило-методиевския въпрос. Биографията на славянските първоучители и нейните източници, етнографската среда, в която е трябвало да работят, черковните и политическите отношения, които определят тяхната дейност и тяхната съдба между Византия и Рим като културни центрове; езиков историко-литературен разбор на оставеното от тях наследство, сиреч решение на въпроса кой е бил славянският език,

ENTSTEHUNGSGESCHICHTE
DER
KIRCHENSLAVISCHEN SPRACHE

NEUE BERICHTIGTE UND
ERWEITERTE AUSGABE

VON

V. JAGIĆ

BERLIN
WEIDMANNSCHE BUCHHANDLUNG
1913

на който са били преведени Свещеното писание, литургическите книги и другите произведения на началната славянска писменост; граматическо изследване на славянските текстове; разглеждане на сложния въпрос за двете славянски азбуки, техния произход и характерни отличия, изменението им в зависимост от времето и мястото на написването на паметниците, издаване на тези паметници – ето в общи черти онези положения, в които Ягич разглеждаше кирило-методиевския въпрос в продължение на 60 години от своята научна дейност.

Ягич отдавна и напълно ясно установи произхода на кирило-методиевския език, сиреч на езика, който светите братя полагат в основата на литературната си работа в полза на славяните. Ягич нееднократно привеле подробни и неоспорими доказателства в полза на *славянобългарския* произход на този език.

Светите братя Кирил и Методий с помощта на този език създават най-древния период на старославянската литература, която след тяхната смърт продължава Климент в Македония. След този период възниква симеоновският източнобългарски период.

Положенията от този род, които извличаме от работите на Ягич по кирило-методиевския въпрос, трябва да бъдат признати за основни, неотменими. Като постави в непосредствена връзка Симеоновия период на българската литература с онзи период, начело на който стоят св. св. Кирил и Методий, а също така и Климент, Ягич ясно посочи, че и по-късните периоди в българската литература се намират във връзка с този неин основен период – Кирило-Методиевия. Ние трябва да направим такова заключение предвид факта, че симеоновският период на българската литература *не завършва със смъртта на цар Симеон; в идейно отношение той продължава по-късната история на българския народ.* В тъмните моменти на тази история традициите на симеоновския литературен български период не умират; това можем да видим в цяла редица литературни паметници от епохата на Второто българско царство.

Тези указания по историята на българската литература, основани върху изтъкнатото от Ягич положение за македонобългарския произход на езика на светите братя, позволяват да твърдим, че *Ягич считаше българознанието за основна дисциплина в славянознанието.*

Това трябва да се помни от всички онези слависти, които при решаване на научни въпроси се стремят да внасят положения, основани не на строго и чисто научни подбуди⁴.

⁴ По-подробно за делото и личността на Ватрослав Ягич – в *Известия отделения рускаго языка и словесности*. СПб., 1923, т. XXVIII, гдето са поместени статии от Сперански, Лавров и др. – Б. а.